

Los Pelicanos. Restauració a l'Havana

Orlando Inclán Castañeda i Claudia Castillo de la Cruz
Arquitectes, Oficina del Historiador de la Habana
inclan.urb@proyectos.ohc.cu / claudia.urb@proyectos.ohc.cu

L Art Nouveau o Modernisme català a l'Havana marca l'inici del segle i de la República a Cuba amb els desitjos de renovació i de modernitat propis d'aquest moviment, que no va tenir una vida gaire llarga (1905-1919).

Malgrat que el Modernisme català entra a l'Havana de la mà de la comunitat d'emigrants catalans, no ve acompanyat del desenvolupament i del progrés tecnològic d'Europa, però sí del fort referent simbòlic i nacionalista dels peninsulars.

L'edifici Los Pelicanos (Els Pelicans), ubicat al centre històric de l'Havana, destaca per la seva singularitat i es reconeix pel detall de la façana, al qual deu el seu nom. Los Pelicanos sorgeix el 1913 a partir de la transformació d'un immoble del segle XVIII. Es tractava d'un edifici d'habitatges de lloguer amb una tenda i un magatzem de productes de ferreteria, propietat de Braulio Menéndez. La intervenció que s'hi va realitzar s'atribueix a Narcís Bou i Arturo Marqués. Es van conservar l'estructura espacial interior i els murs de pedra picada de l'època, i la remodelació més important es va concentrar en la façana, seguint l'estètica modernista, igual que va succeir aleshores en molts dels edificis comercials, que els propietaris espanyols van sotmetre a intervencions importants amb la intenció de posar-los "a la moda".

Els trets Art Nouveau, sobretot els més característics del Modernisme català, sobresurten en aquesta façana de principis de segle. Quatre pelicans custodien els dos accessos, el dels habitatges de les plantes superiors i l'accés a la botiga de la planta baixa. Aquest treball de la pedra el converteix en

un exemple únic del caràcter fabulador i mitològic del Modernisme català a l'Havana. La insistència en la recreació de la flora i la fauna es plasma en la curvatura dels balcons, en la línia contínua de la balustrada de pedra, en els detalls de les claus i les columnes, i en el treball de fusteria i les targes.

A l'interior, alguns detalls aconseguen penetrar tímidament l'ambient Art Nouveau, profusament plantejat a l'exterior. A les plantes superiors hi trobem treballs de fusteria i targes amb motius menors. El treball del ferro en la gràcil barana que acompanya l'escala, i sobretot el paviment de rajola hidràulica –una de les branques de la indústria que més van desenvolupar els emigrants catalans–, connecten visualment i semànticament l'espai interior amb la façana.

El deteriorament de l'edifici a partir dels anys seixanta per manca de manteniment va produir la pèrdua, total o parcial, de diversos elements valuosos, com els balcons, la cornisa i les balustrades, els detalls de fusteria, el paviment, les targes i el treball del ferro. Tampoc es mantenen en bon estat de conservació els murs i les cobertes de biga i llosa.

L'Oficina de l'Historiador de l'Havana va realitzar el projecte de restauració de l'edifici Los Pelicanos el 2008 per rescatar-ne els valors, retornar-lo al seu estat original i desenvolupar-hi dotze habitatges i un servei comercial a la planta baixa destinat a l'Art Nouveau.

www.ohch.cu

The 1913 remodelling of the façade gives a late-Catalan Modernisme look to the original 18th-century structure of the building

Tot i conservar l'estructura de l'edifici original del segle XVIII, la façana de 1913 correspon al Modernisme català tardà

© Orlando Inclán

Los Pelicanos. Restoration in Havana

Orlando Inclán Castañeda and Claudia Castillo de la Cruz
Architects, Oficina del Historiador de La Habana
inclan.urb@proyectos.ohc.cu / claudia.urb@proyectos.ohc.cu

Art Nouveau or Catalan Modernisme in Havana marks the dawn of the century and of the Republic in Cuba. It heralds a desire for renewal and modernity, both features of this short-lived movement (1905-1919).

Despite the fact that Catalan Modernisme entered Havana in the baggage of Catalan emigrants, it came unaccompanied by European development or technological progress. Yet it does display these communities' strong symbolic and nationalist referents.

"Los Pelicanos" is a building located in Havana old town, striking for its singularity. You can recognise it by the detail on the façade to which it owes its name. "Los Pelicanos" was created in 1913, from the renovation of an 18th-century building. The project planned for this

A unique example of the mythological and fantasist nature of Catalan Modernisme

block of residential rental apartments, including shops and a hardware warehouse, is attributed to Narcís Bou and Arturo Marqués. Its owner was Braulio Menéndez. By conserving the interior spatial structure and its period stone walls, the major remodelling was concentrated on the façade, faithful to a Modernista aesthetic. This occurred with many commercial buildings in that period, where their Spanish owners subjected them to significant remodelling, seeking to update their establishments *a la mode*.

© Orlando Inclán

Detail of a ground-floor door, with the pelican figures that give the house its name
Detall d'un portal dels baixos, amb les figures de pelicans que donen nom a la casa

Its Art Nouveau features, above all those most characteristic of Catalan Modernisme, are striking in this *fin-de-siècle* façade. Four pelicans guard its two entrances – to the residential units on the upper floors and the shop on the ground floor. This stonework makes it a unique example of the mythological and fantasist nature of Catalan Modernisme in Havana. Its insistence on recreating flora and fauna can be seen in the curvature of its balconies, the continuous line of the stone balustrade, details in keystones and columns and in the carpentry and fanlights.

Inside, certain details timidly imbue an Art Nouveau feel, which is profusely projected on the exterior. Carpentry and fanlights displaying minor motifs can be seen on the upper floors, as well as in the ironwork on the graceful stair rail. Above all, the encaustic cement tile paving – one of the industry sectors that was most highly developed by the Catalan emigrants – connects the interior space to the façade both visually and semantically.

The building's decline from the sixties onwards due to lack of maintenance produced the partial or total loss of several valuable elements, such as the balconies, cornice and balustrades, carpentry details, paving, fanlights and ironwork. The beams and slabs in its walls and terrace roofing were also allowed to deteriorate.

The Havana History Office undertook the restoration project of the building "Los Pelicanos" in 2008 to rescue this piece of heritage, returning it to its original state and refurbishing 12 apartments and a commercial service on the ground floor, dedicated to Art Nouveau culture.

www.ohch.cu

© Orlando Inclán

Detail of the floral motifs that sweeten the verticality of the pilasters
Detall dels motius vegetals que suavitzen la verticalitat de les pilastres